

Ганна Карась

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina

**ПОЕТИЧНИЙ СВІТ БОГДАНА ЛЕПКОГО
У ВОКАЛЬНО-ХОРОВІЙ МУЗИЦІ КОМПОЗИТОРІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ XX СТОЛІТТЯ
(НА ПОШАНУ 150-РІЧЧЯ ВІД
ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИТЦЯ)**

Ім'я Богдана Лепкого (1872–1941 рр.) – не епізодичне в українській літературі. За означенням Миколи Ільницького, під упорядкуванням якого на зорі відновленої Незалежності України вперше після років забуття і заборони опублікована його поезія, «...це постать першорядної ваги, непересічного таланту», яка внесла «...вагомий вклад в історію рідної культури»¹.

Навчання в Академії мистецтв у Відні та у Львівському університеті, спілкування з представниками української творчої інтелігенції, зокрема співаками: С. Крушельницькою, О. Мишугою, композиторами: М. Лисенком, О. Нижанківським, виогранили його національну та культурну ідентичність.

З 1899 року майже все творче життя Б. Лепкого пов'язане з Краковом, де він працював професором Ягеллонського університету, приятелював із польськими письменниками С. Виспянським, В. Орканом, К. Тетмайєром, перебував у тісних контактах із представниками «Молодої Польщі», був активним у доволі чисельній українській громаді. Разом з тим, митець не поривав тісних контактів із рідним краєм, належав до львівської літературної групи «Молода муза», активно друкував свої твори, спілкувався з представниками творчої інтелігенції.

Микола Ільницький вважає, що «натура його радше споглядально-рефлексивна, звернена всередину ліричного героя. Ліричне „я” тут превалює над ліричним персонажем, момент ставлення над моментом зображення, внутрішній світ над зовнішнім середовищем. <...> найприродніший стан його – туга. Туга – це домінанта поета, яка визначає романтичний тип його почування і мислення <...> Джерелом цієї туги як мотиву є спогад»².

Маючи чуйне серце, ліричний герой поета бачить важкі обставини життя свого народу, а поет-співець «...чутливо реагує на зовнішні обставини:

¹ М. Ільницький, *Настроєний життям, як скрипка* [w:] Б. Лепкий, *Поезії*, Київ 1990, s. 5.

² *Ibidem*, s. 19–20.

Життя, мов скрипку музикант,
Строїло все мене, –
Сумний мій спів, товаришу,
Бо все кругом сумне»³.

На настрої пейзажної лірики поета впливали ідеї естетики модернізму, «Молодої Польщі» та «Молодої музи», оскільки «...з представниками першої він перебував у тісних взаєминах, до другої належав»⁴. Разом з тим, Б. Лепкий не втрачав своєї власної індивідуальності.

Поетичний світ видатного українського письменника Богдана Лепкого знайшов відгомін у творчості галицьких композиторів Левка Лепкого, Михайла Гайворонського, Осипа Залеського, Нестора Нижанківського, Василя Безкоровайного, Остапа Бобикевича, Стефанії Туркевич, Ігоря Соневицького, які у різний час емігрували за кордон (у США, ЧСР, Німеччину, Англію).

Поезія Б. Лепкого (пейзажна і любовна лірика), яка зазнала впливу ідей естетики модернізму, втілювалася у хорових творах, солоспівах та вокальних ансамблях молодих композиторів, кожен з яких у міжвоєнний період шукав власний індивідуальний стиль у музичному мистецтві. Публікація цього музичного доробку відбувалася в Галичині (1930-ті роки), діаспорі (друга половина XX ст.) і з часу відновлення Незалежності України – на рідній землі.

Привернення уваги до цієї спадщини, її популяризація й актуалізація, введення до концертного і навчального репертуару хорових колективів і солістів-вокалістів є найкращим виявом поваги до творчості Богдана Лепкого з нагоди 150-річчя від дня його народження.

Домінуючим жанром вокальної музики композиторів діаспори виступає солоспів, романс, авторська пісня. Творчість Б. Лепкого протягом десятиліть багато в чому визначала рівень української літератури на західноукраїнських землях, а тому не випадковим було звернення композиторів до його поезії, «...спектр значень якої надзвичайно широкий і часто сягає високого філософського рівня»⁵. Її, на думку О. Баси, характеризує «...декадентська меланхолія, осіння туга, прощання, відчуття смерті»⁶, а тому жанр солоспіву був найбільш близьким для музичного втілення цих настроїв.

³ *Ibidem*, s. 23.

⁴ М. Ільницький, *Туга за гармонією (Богдан Лепкий)* [w:] М. Ільницький, *Від «Молодої Музи» до «Празької школи»*, Львів 1995, s. 73.

⁵ *Ibidem*, s. 75.

⁶ О. Баса, *Западноукраинская камерно-вокальная музыка первой трети XX века. Особенности развития*, Saarbrücken 2014, s. 104.

Відомий вірш «Видиш, брате мій» («Журавлі») із циклу «Осінь» був написаний Б. Лепким у Кракові восени 1910 року. Поет писав: «Я вертав з театру, з драми Виспянського „Noc listopadowa”, під ногами шелестіло пожовкле листя, а над головою лунали крики відлітаючих журавлів. Вірш склався немов сам із себе, без мого відома й праці. До його підібрав музику мій брат Лев Лепкий»⁷.

Поет, композитор, журналіст Лев Лепкий (1888–1971 рр.) під час Першої світової війни перебував у лавах Українських Січових Стрільців як командир кінноти, а у хвилини затишшя – музикував, створював пісні, у т.ч. «Журавлі» (1914 р.).

У кількох строфах вірша вмістилася така гама переживань і настроїв, що, покладена на музику, вона фольклоризувалася і поширилася в українській діаспорі всього світу.

«І не дивно, що такими журавлями бачили себе галичани, що покидали батьківщину в неясній надії на кращу долю за океаном, і „стрільці січові”, що йшли боронити рідну землю від ворогів, і кожна людина, проводжаючи ключі журавлині у вирій, теж мимоволі прощається – з весною і літом, з молодістю, з життям...»⁸.

Цей твір має ряд опрацювань-аранжувань, зокрема Є. Форостини⁹, К. Стеценка, О. Кошиця¹⁰, С. Людкевича, Д. Котка, О. Мінківського (соло, чоловічий хор), А. Авдієвського (народний хор), М. Федунішина, П. Чоловського¹¹. Однією з перших публікацій цього твору був збірник «Ще не вмерла Україна. Співаник з великих днів», впорядкований і оформлений малюнками Б. Лепкого (Відень: Видання Української Культурної Ради, 1916 р.).

Її виконували в діаспорі солісти (Рената Бабак, Квітка Цісик¹²), ансамблі («Український національний квартет» із США у складі Михайла Гребінецького, Івана Давиденка, Кліма Щита та Петра Ординського)¹³, хори («Журавлі» з Польщі, Хорова капела імені Олександра Кошиця з Канади) та багато інших.

⁷ Б. Лепкий, *Поезії*, Київ 1990, s. 363.

⁸ М. Гльницький, *Настроєний життям, як скрипка* [w:] Б. Лепкий, *Поезії*, Київ 1990, s. 27.

⁹ *Журавлі*. Слова Богдана Лепкого, музика Лева Лепкого, фортепяновий уклад Е. Форостини [w:] *Ще не вмерла Україна. Співаник з великих днів*, впорядкував і рисунками прикрасив Б. Лепкий, Відень 1916, s. 57–58.

¹⁰ *Журавлі*. Слова Богдана Лепкого, музика Лева Лепкого [w:] *Пісні України: 18 пісень з нотами на 4 голоси з текстами українським, німецьким і чеським. В аранжировці п. Кошиця, дірігента Української Національної Капели*, Київ 1920, s. 18.

¹¹ *Стрілецькі пісні*, упоряд., запис, вступ. ст., комент. та додат. О. М. Кузьменко, Львів 2005, s. 541.

¹² Квітка Цісик. Kvitka Cisyk. «Журавлі», https://www.youtube.com/watch?v=2_JkMpO3bgs (11.06.2022).

¹³ Chuyesh, Brate Miy (Чуєш, брате мій). COLUMBIA vinyl record № 27293 from ~1940s, Ukrainian National Quartette (M. Grebenetsky, J. Davidenko, K. Schit, P. Ordinsky), <https://soundcloud.com/sjszyszkachuyesh-brate-miy> (11.06.2022).

Одним із перших до поезії Богдана Лепкого звертається молодий на той час композитор Нестор Нижанківський (1893 , м. Бережани, тепер Тернопільської обл. – 1940 , м. Лодзь, Польща; 1993 р.). У 1918 році після повернення з російського полону як воїн австрійської армії, у с. Завадів біля Стрия на Львівщині він пише солоспів «Снишся мені»¹⁴ на ліричний вірш Б. Лепкого з циклу «Весною». Загалом твір має похмурий настрій. Ю. Білка писав: «Тут переважає мелодика узагальненого пісенного типу, забарвлена у м'які сентиментальні тони»¹⁵. О. Басса підкреслює, що романс має урівноважену репризну побудову, в якій композитор зосереджує увагу на емоційному стані героя¹⁶. Оскільки композитор був чудовим піаністом, то фортепіанна партія, як відзначає О. Басса, фактурно насичена, віртуозна, традиційно романтична, оркестрова, що нагадує твори Ф. Ліста і пізніх романтиків. Його виконала 11 березня 1921 року на шевченківському вечорі Софія Коренець у супроводі композитора, а в 1937 році – відомий тенор Василь Тисяк¹⁷. Запис цього солоспіву є на сайті «Ukrainian Live Classic»¹⁸.

Л. Кияновська вважає, що творчість композитора втілює ознаки сецесійної стилістики з великим ухилом до камерної рафінованості вокальних жанрів, а в тематиці переважає лірико-психологічний настрій, що апелює до засад романтизму із витонченим різноманіттям ліричних образів¹⁹.

У творчості Михайла Гайворонського (1892 р., м. Заліщики, нині Тернопільська обл. – 1949 р., Форест-Гіллс, шт. Нью-Йорк, США) солоспіви займають скромне місце. Відомо про кілька видань творів цього жанру, а також вокальні дуети, камерні твори²⁰. Перші вокальні твори на тексти Б. Лепкого у творчості композитора належать до воєнно-стрілецького періоду. Це: «Оця тая Червона Калина» та «Пиймо цю чарку», написані у 1920–1923 рр. В. Витвицький писав: «Основні прикмети пісень цієї групи то простота, невишуканість і доступність для широких співлюблених кол»²¹. До цієї групи

¹⁴ Н. Нижанківський, *Снишся мені*: для голосу у супров. ф-но, сл. Б. Лепкого [w:] Н. Нижанківський, *Солоспіви*, ред.-упоряд. М. Скорик, Львів, Київ, Нью-Йорк 1996, с. 13–18.

¹⁵ Ю. Булка, *Солоспіви Нестора Нижанківського* [w:] Н. Нижанківський, *Солоспіви*, ред.-упоряд. М. Скорик, Львів, Київ, Нью-Йорк 1996, с. 3.

¹⁶ О. Басса, *Западноукраинская камерно-вокальная музыка...*, с. 94.

¹⁷ *Ibidem*, с. 94, с. 96.

¹⁸ Н. Нижанківський, *Слухати музику* [w:] Ukrainian Live Classic, <https://ukrainianlive.org/nyzhankivskiy-nestor#listen-to-music>, доступ (13.06.2022).

¹⁹ Л. Кияновська, *Галицька музична культура XX–XXI століття*, Чернівці 2007, с. 248.

²⁰ М. Гайворонський, *Солоспіви*, Львів 1922; М. Гайворонський, *Солоспіви*, Фотостат. вид., 3б. 4, Нью-Йорк 1940; М. Гайворонський, *Дуети на сопран і меццо сопран в супр. форт.*, Фотостат. вид., 3б. 6, Нью-Йорк 1941; М. Гайворонський, *Пісні для співу і струнного оркестру*. Фотостат. вид., 3б. 18, Нью-Йорк 1943.

²¹ В. Витвицький, *Михайло Гайворонський: Життя і творчість*, Нью-Йорк 1954, с. 127.

примикають обробки стрілецьких пісень²² для сольного співу й фортепіано, однією з яких є відомий текст Б. Лепкого – «Видиш, брате, мій» (мелодія Л. Лепкого).

Друга група вокальної спадщини композитора представляє сольну пісню з характерно підкресленими рисами її мистецької ваги. У 1922 році М. Гайворонський створює на тексти Б. Лепкого солоспіву «Сон і доля», «Чи ти прийдеш», які були видані у Львові того ж року у видавництві «Ліра» та «Колисав мою колиску», який був видрукований у Нью-Йорку (1940 р.), куди композитор емігрував ще у 1923 році. Загалом мелодика творів композитора близька до української народної пісні. Саме в ній М. Гайворонський знаходив красу і черпав натхнення. Вокальні твори М. Гайворонського мали численних виконавців в Україні та діаспорі.

У творчості Василя Безкоровайного (1880 р., м. Тернопіль – 1966 р., м. Бофало, США) вокальна музика представлена широким колом солоспівів. Для них композитор обирає особливе коло поетів, творчість яких була йому близька за образним настроєм, пісенністю поетичної мови, великою гамою втілених почуттів. Серед них – Богдан Лепкий. На тексти поета композитор пише чотири солоспіву: «На склоні гір», «Де ж ти, листочку?», «Рожевий квіте», «Снишся мені». Копії їх першодруків знаходяться у Тернопільському краєзнавчому музеї²³. За часів відновлення Незалежності України спершу вони були видруковані у Донецьку, а 2014 року – у Сімферополі²⁴.

Характеризуючи вокальні твори В. Безкоровайного, Любов Кияновська підкреслює: «Незважаючи на те, що вони створені майже сто років тому, за своїми художніми якостями не втратили свіжості та привабливості, можуть істотно поповнити репертуар <...> Головна прикмета вокальних мініатюр, вміщених у збірці, – привабливість, мелодична яскравість, національна характерність, демократичність вислову, що природно поєднується з прекрасним володінням усім арсеналом засобів композиторської техніки»²⁵.

²² М. Гайворонський, *Пісні УСС*: В 3 ч., New York–Lviv 1936. Ч.1: солоспіву, 12 с.; М. Гайворонський, *Пісні УСС. 15 пісень для сольо й хору*, Нью-Йорк–Львів 1938; М. Гайворонський, *Стрілецькі пісні на середній голос з форт.* Фотостат. вид., Нью-Йорк 1941.

²³ Тернопільський обласний краєзнавчий музей [Tarnopolskie Obwodowe Muzeum Krajoznawcze] [dalej: ТОКМ], Фонд 8343, справа НД 17112 (4): В. Безкоровайний, *Де ж ти листочку*, солоспів з ф-но, сл. Б. Лепкий [Б. м., б. р.]. 2 с. (Друк. ксерокопія); 17112 (26) В. Безкоровайний, *На склоні гір*, сл. Б., Лепкий. Солоспів з ф-но. 2 с. Рукопис (ксерокопія); 17112 (40) В. Безкоровайний, *Рожевий квіте*, солоспів з ф-но, сл. Б., Лепкий. Львів-Тернопіль: [Б. м., б. р.]. 2 с. (ксерокопія); 17112 (44) В. Безкоровайний, *Снишся мені*, солоспів з ф-но, сл. Б., Лепкий. Львів-Тернопіль: [Т. м., б. р.]. 3 с. (Друк. ксерокопія).

²⁴ В. Безкоровайний, *Музичні твори*, укладач С.І. Ольховіченко, Донецьк 2005, с. 46–65; В. Безкоровайний, *Вокальні твори: нотне видання*, муз. ред. Н.С. Безкоровайна, Б.М. Безкоровайний, Сімферополь 2014, с. 182.

²⁵ Л. Кияновська, *Талант, який народився в Україні* [w:] В. Безкоровайний, *Вокальні твори : нотне видання*, муз. ред. Н.С., Безкоровайна, Б.М. Безкоровайний, Сімферополь 2014, с. 9–10.

«На склоні гір» – це ліричний музичний пейзаж, «Де ж ти, листочку?» – ліричний роздум, «Рожевий квіте», «Снишся мені» – любовна лірика, сповнена суму за минулим коханням.

«Вокальна партія у солоспівах композитора здебільшого поєднує пісенну наспівність з декламаційною виразністю, вона інтонаційно близька до народних українських пісень, особливо своєю ритмічною змінністю та типовими каденційними розспівами»²⁶.

Для збагачення фактури окремих солоспівів композитор вводить до супроводу, окрім фортепіано, віолончель.

«Снишся мені» (Ор. 58) – це улюблений солоспів дочки композитора Неоніли Стецьків-Безкоровайної. Вона його часто виконувала разом з батьком на концертах як мелодекламацію.

Композитору належать два ансамблі (дуети для сопрано і баритона) – «Бачу очі твої сині» та «Гей, весно, весно!». Другий сповнений оптимізму і бадьорості, що підкреслює темп (*Allegretto*), пунктирний ритм, акценти, антифонність партій.

Вокальна музика є найяскравішою ділянкою у творчості композитора Остапа Бобикевича (1889 р., с. Слобода, біля Болехова, нині Стрийський р-н Львівської обл. – 1970 р., м. Мюнхен, Німеччина). Ним написано більше 80-ти солоспівів для голосу у супроводі фортепіано²⁷, перші з яких почав писати ще у 1920-ті роки. На слова Б. Лепкого О. Бобикевич написав твори: «Цвітуть квітки»²⁸, «Вечором в хаті», «Коли б я мала». Композитор так характеризував їх: «Мої пісні були ліричні, звичайно сумні, меланхолійні <...> туга і сум визначили свій вплив на моїх композиціях. Мені підходили (імпонували) поезії сумного або релігійного змісту»²⁹.

Певним чином ліричні елементи солоспівів переважали над елементами животворної динаміки і драматизму. Ці риси відзначав рецензент його першої вокальної збірки, що вийшла друком у Мюнхені (1954 р.)³⁰ – Роман Кухар, – у газеті «Християнський голос». Він, зокрема, писав, що у солоспівах О. Бобикевича «...проявляється велика співзвучність із ліричним характером і загальним настроєвим тоном вибраних під музику поезій <...> Це правда, що тужливі, журливі, у цілому ліричні елементи <...> беруть подекуди верх над елементами животворчої динаміки й драматизму <...> Поруч настроїв

²⁶ Н. Толошняк, *Творча та музично-просвітницька діяльність Василя Безкоровайного*, „Вісник Прикарпатського університету”. Серія: *Мистецтвознавство*, Вип. 1, Івано-Франківськ 1996, s. 165.

²⁷ О. Бобикевич, *Твори*, упор. М. В., Ващишин, Львів 2000, s. 213.

²⁸ О. Бобикевич, *Цвітуть квітки*: для голосу у супр. фп., сл. Б. Лепкого [w:] М. Ващишин, *Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 107–109.

²⁹ М. Ващишин, *Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 38, s. 39.

³⁰ О. Бобикевич, *Пісні сольові з акомпанементом фортепіану* (Збірка перша), Мюнхен 1954, s. 48.

зневіри, розпачу й туги за свободою, обумовлених національним поневоленням, висловлено в ній надію й віру в прихід Весни, свята Волі і Світла»³¹.

Вихід у світ збірки привітав рецензією співак К. Чічка-Андрієнко, який виконував твори композитора: «Кожна поезія тут має питому музичну форму, так що музичний зміст кожної пісні перегукується з думкою і висловом поета»³².

До вокального циклу «Пісні сольові з акомпанементом фортепіану» увійшло 15 солоспівів, у т. ч. «Цвітуть квітки» (сл. Б. Лепкого із циклу «Intermezzo»)»³³. Цей солоспів написаний для високого голосу. Поривчаста мелодія соло у повільному темпі Largo розгортається на фоні віртуозного супроводу, побудованого тріолями (перша частина на 4/4) та секстовими пасажами шістнадцятими (друга частина на 6/8). Все це у комплексі створює сумний меланхолійний настрій. Солоспіви О. Бобикевича були у концертних програмах співаків в Україні і за кордоном, у т. ч. таких відомих виконавців, як М. Голинський, О. Руснак, М. Скала-Старицький, Й. Гошуляк та ін.³⁴.

Хоча зусилля митця віддзеркалювали несприятливу для музичної творчості еміграційну дійсність, він був стійким та ідейним у своєму мистецькому пориві. Свідченням цього є солоспіви, які вирізняються глибоким патріотичним змістом і високими мистецькими якостями.

«Емоційний світ поезій яскраво втілений у музиці солоспівів. Вокальним партіям притаманні риси декламаційності, поєднаної з кантиленою пісенно-романсового типу. Важлива, а часто й провідна роль у солоспівах належить фортепіано, яке виконує одну з головних функцій у розкритті музично-поетичних образів»³⁵.

Солоспіви займають важливе місце у творчості Стефанії Туркевич-Лукиjanович (1898 р., м. Львів – 1977 р., м. Кембрідж, Англія). Як відзначала С. Павлишин: «вони відбивають період творчості Стефанії Туркевич, найближчий до атональної музичної мови. Рівночасно тут втілений притаманний їй ліричний ідіом, зачаровуюча ніжність м'якої мелодики, але

³¹ Р. Кухар, *У супровід сольоспівам Бобикевича* [w:] М. Ващишин, *Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 83.

³² К. Чічка-Андрієнко [Рец.], *З нових видань: мистецька творчість* [Остап Бобикевич: пісні сольові з акомпаніаментом фортепіану – збірка перша. Мюнхен, 1954] [w:] «Шлях Перемоги», 1955, 20 лют. Передрук: М. Ващишин, *Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 88.

³³ Аналіз збірки див.: У. Молчко, *Вокальний альбом Остапа Бобикевича «Пісня сольові з акомпаніаментом фортеп'яну»* (збірка перша) [w:] *Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика*: зб. Статей, ред.-упор. Л.М. Ніколаєва, Львів 2005, s. 50–58.

³⁴ М. Ващишин, *Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 198.

³⁵ У. Молчко, *Вокальний альбом Остапа Бобикевича «Пісня сольові з акомпаніаментом фортеп'яну»* (збірка перша) [w:] *Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика*: зб. статей / ред.-упор. Л.М. Ніколаєва, Львів 2005, s. 57.

може ще більш дисонантної, постійно альтерованої, та якої ж витонченої гармонії»³⁶.

Солоспів «Буває тужу» на текст Б. Лепкого – це «витончено-ламке двоголосся у високому регістрі <...> Ностальгійний настрій вірша Лепкого – нудьги, журби в романтичній конвенції поєднується з образом осінньої природи <...> У музичному втіленні лепківське „Буває тужу” є романтичне з певним відбитком імпресіонізму»³⁷.

У проєкті «The Ukrainian Art Song Project» (Канада) співака Павла Гуньки з Великобританії цей твір виконує канадська співачка Моніка Вічер³⁸. Його запис є на платформі «Ukrainian Live Classic»³⁹.

Ігор Соневицький (1925 р., с. Гадинківці, нині Гусятинський р-н Тернопільської області – 2006 р., м. Нью-Йорк, США) плідно працював у жанрі солоспіву⁴⁰, в якому зумів виразити свою ліричну вдачу та зберегти те, що є найцінніше в українській народній музиці і в творчості його попередників (мелодійність та співучість). Солоспіви митця, створені протягом багатьох років, на думку видатного композитора М. Скорика, «належать до кращих зразків української музики в цьому жанрі. Вони базуються на традиціях української пісні, побутового романсу, зокрема галицького, переосмислюють творчість українських класиків цього жанру – М. Лисенка і С. Людкевича. Відчувається і вплив відомих німецьких композиторів Р. Шумана, Р. Штрауса. Водночас солоспіви І. Соневицького мають яскраві самобутні риси, їх відзначає специфічна вишуканість, що виявляється і в яскравості тематичного матеріалу (дуже рельєфний і легкий для сприйняття, він ніколи не стає банальним), і в гармонічній мові (при загальній класичності композитор знаходить яскраві і несподівані гармонійні звороти), і у формі, дуже точно вибудованій і елегантній»⁴¹.

На слова Б. Лепкого Ігор Соневицький пише для високого голосу солоспів «Заспів» («Колисав мою колиску») ⁴². Це ліричний відступ, спогад і вираз туги за Україною. Граціозна мелодія соліста у розмірі 6/8 повторюється дещо видозмінено чотири рази. З кожним проведенням змінюється і фактура супроводу, хоча вона теж витончена і прозора.

³⁶ С. Павлишин, *Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукіянович*, Львів 2004, s. 108.

³⁷ *Ibidem*, s. 111.

³⁸ GALICIANS I. *The art songs. Works by Sichynsky, Liudkevych, Turkewich, Barvinsky. Pavlo Hunka, bass-baritone; Albert Krywolt, piano & guest artists. 6th CD. 2014, CUOA.*

³⁹ С. Туркевич, *Слухати музику* [w:] Ukrainian Live Classic, <https://ukrainianlive.org/turkevych-stephania#listen-to-music> (13.06.2022).

⁴⁰ І. Соневицький, *Солоспіви для голосу в супроводі фортепіано*, Київ 1993, s. 159.

⁴¹ М. Скорик, *Слово про композитора* [w:] І. Соневицький, *Солоспіви для голосу в супроводі фортепіано*, Київ 1993, s. 5–6.

⁴² «Заспів»: для високого голосу у супр. ф-но. Вірші Б., Лепкого [w:] І. Соневицький, *Солоспіви для голосу в супроводі фортепіано*, Київ 1993, s. 150–155.

Аналізуючи поезику віршованих творів поета, Р. Пазюк наголошує: «З-поміж експресивних жанрів в арсеналі Б. Лепкого важливе місце займає романс»⁴³. Головними естетичними ознаками цього жанру М. Бондар вважає своєрідний культ страждання, стансовість, завершеність строф, наявність анафор та епіфор, обрамлення твору єдиним образом⁴⁴. Ю. Клим'юк наголошує, що «...у романсі важливу роль відіграють сформовані ще в романтизмі принципи передачі важкого душевного стану ліричного героя, почуттєва екзальтація в такому вірші досягає своєї крайньої межі»⁴⁵.

Міркування обох науковців щонайкраще характеризують романси Б. Лепкого «Снишся мені», до якого зверталися Н. Нижанківський, В. Безкоровайний, та «Часом я тужу за Тобою», музику до якого створила С. Туркевич-Лукіянович.

Вірші-пейзажі як ліричний відступ, спогад і вираз туги за Україною, зокрема, «Заспів» («Колисав мою колиску»), стали основою для композицій М. Гайворонського, І. Соневицького.

Щодо друку солоспівів композиторів діаспори, то лише окремі з них (М. Гайворонського, О. Бобикевича) були опубліковані за кордоном. Музичне видавництво «Українська накладня» (м. Київ; м. Берлін; м. Лейпциг – засновник Яків Оренштайн⁴⁶), яке поширювало свою продукцію у США та Канаді, у 1920-х рр. друкує унікальну серію вокальних творів українських композиторів на слова Б. Лепкого, упорядником якої виступив Є. Турула⁴⁷. До збірки ввійшли солоспіви В. Барвінського та Д. Січинського.

Тільки з часу відновлення Незалежності України солоспіви композиторів діаспори були надруковані в Україні та ввійшли у репертуар українських співаків. Хорові твори композиторів діаспори на тексти Б. Лепкого є небагаточисельними.

Василь Безкоровайний написав кілька творів для різних складів хору, звертаючись до поезії Б. Лепкого: «Баркарола» на жіночий хор у супроводі

⁴³ Р. Пазюк, *Поетика віршованих творів Богдана Лепкого (генерика, тропіка, поетичний синтаксис, фоніка, версифікація)*: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 – теорія літератури / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича [autoreferat rozprawy doktorskiej], Чернівці 2015, s. 85.

⁴⁴ М. Бондар, *Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів*, Київ 1986, s. 181.

⁴⁵ Ю. Клим'юк, *Лірика Івана Франка як система жанрів*, Чернівці 2006, s. 62.

⁴⁶ Оренштайн Яків (1875–1944?) – єврейський видавець, громадсько-культурний і політичний діяч в Галичині і на Наддніпрянській Україні, засновник і власник видавництва «Галицька накладня» в Коломиї (з 1903) та «Української накладні» в Берліні і Лейпцигу (1919–1932), які видавали універсальну бібліотеку під назвою «Загальна Бібліотека» (всього 230 томів), в т. ч. музичні твори. Детальніше див.: І. Монолатій, *Видавець Яків Оренштайн і проблема міжнаціональних відносин у Галичині*, Коломия 2003, s. 63.

⁴⁷ Музика до слів Богдана Лепкого: Сольо-співи в супроводі фортепіяна. Зшиток 1-ий / Виорядкував [! впорядкував] Євген Турула; Автор слів Богдан Сильвестрович Лепкий, Київ, Лейпциг, Коломия, Winnipeg [1918–1923], s. 15.

фортепіано, «На небі сонце» на мішаний хор *a cappella*, «Не хилляйте вниз прапора» на чоловічий хор у супроводі фортепіано⁴⁸. У їхній тематиці переважає патріотична та пейзажна лірика. За жанром – це хорові мініатюри та поеми, де переважає гомофонно-гармонічний виклад. Хорові твори В. Безкоровайного відзначаються цікавою мелодикою, багатою та різноманітною гармонією, професійним знанням тембральних, регістрових і динамічних можливостей хорового ансамблю. Характерною особливістю творчості композитора є постійна опора на традиції української фольклору, що проявляється не тільки в тематиці, але й у ладових, ритмічних, жанрових та формотворчих принципах.

Хорова мініатюра «На небі сонце» для мішаного хору *a cappella* – пейзажна замальовка тричастинної побудови, в якій композитор використовує *divisi* партій, хроматизми, агогічні та темпові зміни (*Allegretto*, *Andante*, *Allegro*, *Lento*, *Allegretto*), тональні відхилення⁴⁹.

Осипом Залеським (1892–1984 рр.) із США на вірші Б. Лепкого написано два твори: «Осінь» і «Наш клич» («Хоч кряче гайворон») ⁵⁰. Акапельний твір для чоловічого складу «Наш клич» на слова Б. Лепкого написаний у стилі «*Liedertafel*» з приманною йому акордовою фактурою, має явно виражений плакатний характер, маршоподібний ритм⁵¹.

Слід зачитувати рядки цього вірша, який співзвучний сьогоdnішньому часу:

Ще наш Дніпро шумить
Й лама граніт,
Народ спічне на мить –
Й здивує світ.
Нема таких кайдан,

⁴⁸ ТОКМ, Ф. 8343, спр. НД. 17112 (2); В. Безкоровайний, *Баркароля* на жіночий хор з ф-но, сл. Б., Лепкий. 2 с. Рукопис (ксерокопія); 17112 (25) В. Безкоровайний, *На небі сонце*, на мішаний хор а капелла, сл. Б., Лепкий. Золочів – Львів, 3 с. (Друк. ксерокопія); 17112 (28) В. Безкоровайний, *Не хилляйте вниз прапора*, на чоловічий хор у супроводі ф-но, сл. Б. Лепкий, 3 с. Рукопис (ксерокопія).

⁴⁹ В. Безкоровайний, *На небі сонце* на мішаний хор, сл. Б. Лепкого [w:] В. Безкоровайний, *Музичні твори*, укладач С.І. Ольховіченко, Донецьк 2005, s. 73–75.

⁵⁰ О. Залеський, *Осінь*. Сл.Б., Лепкого. Для мішаного хору без супроводу, Боффало 1975, s. 3 [Серія «Укр. муз. вид-во», ч. 22]; О. Залеський, *Чоловічі хори*, Боффало, s. 3 [Серія «Укр. муз. вид-во», ч. 5]: Наш клич (слова Б. Лепкого).

⁵¹ *Liedertafel* (букв. з нім. – «таблиця пісень») – манера хорового співу, особливо поширена в Німеччині і Австрії напочатку XIX ст., і безпосередньо пов'язана з естетикою романтизму. Манера «*Liedertafel*» доволі проста, призначена для виконання аматорами, побудована на компактному чотириголосому викладі, ясній функційній гармонії, виразній мелодиці. В західноукраїнській музиці був пов'язаний з національним фольклором, отримав достатньо своєрідну трансформацію. Див.: Л. Кияновська, *Стильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст.*, Тернопіль 2000, s. 61.

Щоб люд скувать,
Наш дім, наш храм, наш лан –
Не дасть! Не дасть!

Хорова мініатюра «Осінь» написана для мішаного хору *a cappella*. Це – пейзажна замальовка тричастинної побудови, в якій композитор використовує *divisi* партії сопрано, хроматизми, темпові зміни (*Sostenuto*, *Agitato*). Імпресіоністичні мотиви твору О. Залеського співзвучні твору «На небі сонце» В. Безкоровайного.

Вірш Б. Лепкого «Чи то буря, чи грім» фольклоризувався настільки, що з народною мелодією був у репертуарі Дивізії «Галичина» під час Другої світової війни. У двоголосому варіанті у супроводі фортепіано, який здійснив Мирослав Скорик, вона ввійшла до збірника, виданого у Нью-Йорку⁵². Маршоподібний характер пунктирного ритму мелодії сповнений духовної наснаги, яка була потрібна захисникам України.

Отже, поезія Богдана Лепкого впродовж XX століття перебувала у фокусі уваги композиторів української діаспори. В їх творах наявний широкий спектр європейських стилів кінця XIX – першої половини XX ст.: домінування творчих позицій постромантизму; зародження рис імпресіонізму; поява експресіоністичних тенденцій; звернення до неокласичних музичних орієнтацій та атональної музичної мови. Вокальні та хорові твори композиторів української діаспори наслідують оригінальністю музичного мислення, неповторної мелодики, тісно пов'язаної із народною піснею. Введення цих шедеврів у концертні програми провідних співаків та хорів діаспори, а з часу проголошення незалежності України – вітчизняних вокалістів і хорових колективів, свідчить про непроминальність таланту поета і композиторів, які озвучили його тексти.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Тернопільський обласний краєзнавчий музей (ТОКМ):

Ф. 8343, спр. НД 17112 (4): Безкоровайний В. *Де ж ти листочку*, солоспів з ф-но, сл. Б. Лепкий [Б. м., б. р.], 2 с. (Друк. ксерокопія); 17112 (26) Безкоровайний В. *На склоні гір*, сл. Б. Лепкий. Солоспів з ф-но, 2 с. Рукопис (ксерокопія); 17112 (40) Безкоровайний В. *Рожевий квіте*, солоспів з ф-но, сл. Б., Лепкий. Львів-Тернопіль: [Б. м., б. р.], 2 с. (ксерокопія); 17112 (44) Безкоровайний В., *Снишся мені*, солоспів з ф-но, сл. Б. Лепкий. Львів-Тернопіль: [Т. м., б. р.], 3 с. (Друк. ксерокопія)

⁵² *Чи то буря, чи грім*, сл. Б. Лепкого, муз. народна [w:] *Пісні, що Дивізія співала*, муз. ред. і фортепіановий супровід Мирослав Скорик. Підготування збірки і мистецьке оформлення Орест «Гого» Слупчинський, Нью-Йорк 2003, s. 23–24.

- Ф. 8343, спр. НД. 17112 (2): Безкоровайний В. *Баркароля* на жіночий хор з ф-но, сл. Б. Лепкий, 2 с. Рукопис (ксерокопія); 17112 (25) Безкоровайний В. *На небі сонце*, на мішаний хор а капелла, сл. Б., Лепкий. Золочів – Львів, 3 с. (Друк. ксерокопія); 17112 (28) Безкоровайний В. *Не хилайте вниз прапора*, на чоловічий хор у супроводі ф-но, сл. Б. Лепкий, 3 с. Рукопис (ксерокопія).

Opracowania i źródła drukowane

- Басса О., *Западноукраинская камерно-вокальная музыка первой трети XX века. Особенности развития*, Saarbrücken 2014.
- Безкоровайний В., *Вокальні твори: нотне видання*, red. Н.С. Безкоровайна, Б.М. Безкоровайний, Сімферополь 2014.
- Безкоровайний В., *Музичні твори*, red. С.І. Ольховіченко, Донецьк 2005.
- Бобикевич О., *Пісні сольові з акомпанементом фортепіяну* (Збірка перша), Мюнхен 1954.
- Бобикевич О., *Твори*, red. М.В. Ващишин, Львів 2000.
- Бобикевич О., *Цвітуть квітки: для голосу у супр. фп., сл. Б., Лепкого [w:] Ващишин М., Остап Бобикевич*, Львів 2003, s. 107–109.
- Бондар М., *Поезія пошевченківської епохи. Система жанрів*, Київ 1986.
- Булка Ю., *Солоспіві Нестора Нижанківського [w:] Нижанківський Н., Солоспіві / упоряд М. Скорик*. Львів–Київ–Нью-Йорк 1996, s. 3–4.
- Ващишин М., *Остап Бобикевич: публіцистичний нарис*, Львів 2003.
- Витвицький В., *Михайло Гайворонський: Життя і творчість*, Нью-Йорк 1954.
- Гайворонський М., *Дуети на сопран і меццо сопран в супр. форм.*, Фотостат. вид., 3б. 6, Нью-Йорк 1941.
- Гайворонський М., *Пісні для співу і струнного оркестру*. Фотостат. вид., 3б. 18, Нью-Йорк 1943.
- Гайворонський М., *Пісні УСС: В 3 ч., 1, New York–Lviv, 1936. Ч. 1: сольоспіві*.
- Гайворонський М., *Пісні УСС. 15 пісень для сольо й хору*, Нью-Йорк–Львів 1938.
- Гайворонський М., *Солоспіві*, Львів 1922.
- Гайворонський М., *Солоспіві*, Фотостат. вид., 3б. 4, Нью-Йорк 1940.
- Гайворонський М., *Стрілецькі пісні на середній голос з форм.* Фотостат. вид., Нью-Йорк 1941.
- Журавлі*. Слова Богдана Лепкого, музика Лева Лепкого, фортепіановий уклад Е. Форостини [w:] *Ще не вмерла Україна. Співаник з великих днів / впорядкував і рисунками прикрасив Б. Лепкий*, Відень 1916, s. 57–58.
- Журавлі*. Слова Богдана Лепкого, музика Лева Лепкого [w:] *Пісні України: 18 пісень з нотами на 4 голоси з текстами українським, німецьким і чеським. В аранжировці п. Кошиця, діригента Української Національної Капелі*, Київ 1920, s. 18.
- Залеський О., *Осінь*. Сл.Б., Лепкого. Для мішаного хору без супроводу, Боффало 1975. [Серія «Укр. муз. вид-во», ч. 22].
- Залеський О., *Чоловічі хори*. Боффало. [Серія «Укр. муз. вид-во», ч. 5]: Наш клич (слова Б. Лепкого).
- Ільницький М., *Настроєний життям, як скрипка [w:] Б. Лепкий, Поезії*, Київ 1990, s. 5–40.
- Ільницький М., *Туза за гармонією (Богдан Лепкий) [w:] М. Ільницький, Від «Молодої Музи» до «Празької школи»: монографія*, Львів 1995, s. 61–82.
- Кияновська Л., *Галицька музична культура ХХ–ХХІ століття: навч. посібник*, Чернівці 2007.
- Кияновська Л., *Стильова еволюція галицької музичної культури ХІХ–ХХ ст.*, Тернопіль 2000.
- Кияновська Л., *Талант, який народився в Україні [w:] В. Безкоровайний, Вокальні твори: нотне видання*, муз. ред.: Н.С., Безкоровайна, Б.М., Безкоровайний, Сімферополь 2014, s. 9–10.
- Клим'юк Ю., *Лірика Івана Франка як система жанрів: монографія*, Чернівці 2006.

- Кухар Р., *У супровід сольоспівам Бобикевича* [w:] М., Ващишин, Остап Бобикевич, Львів 2003, s. 83.
- Лепкий Б., *Поезії*, Київ 1990.
- Молчко У., *Вокальний альбом Остапа Бобикевича «Пісня сольові з акомпаняментом фортеп'яну» (збірка перша)* [w:] Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика: зб. ст. / red. Л.М. Ніколаєва, Львів 2005, s. 50–58.
- Монолатій І., *Видавець Яків Орендитайн і проблема міжнаціональних відносин у Галичині*, Коломия 2003.
- Музика до слів Богдана Лепкого: Сольо-співи в супроводі фортеп'яна. Зшиток 1-ий / Впорядкував [і впорядкував] Євген Турула; Автор слів Богдан Сильвестрович Лепкий, Київ, Ляйпціг, Коломия, Winnipeg [1918–1923].
- Нижанківський Н., *Солоспиви*, red. М. Скорик, Львів, Київ, Нью-Йорк 1996.
- Нижанківський Н., *Слухати музику* [w:] Ukrainian Live Classic, <https://ukrainianlive.org/nyzhankivskyi-nestor#listen-to-music> (13.06.2022).
- Павлишин С., *Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукианович*, Львів 2004.
- Пазюк Р., *Поетика віршованих творів Богдана Лепкого (генерика, тропіка, поетичний синтаксис, фоніка, версифікація): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 – теорія літератури / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича [autoreferat rozprawy doktorskiej]*, Чернівці 2015.
- Пісні, що Дивізія співала*, муз. ред. і фортеп'яновий супровід Мирослав Скорик; підготування збірки і мистецьке оформлення Орест «Гого» Слупчинський, Нью-Йорк 2003.
- Скорик М., *Слово про композитора* [w:] І. Соневицький, *Солоспиви для голосу в супроводі фортеп'яно*, Київ 1993, s. 5–6.
- Соневицький І., *Солоспиви для голосу в супроводі фортеп'яно*, Київ 1993.
- Стрілецькі пісні*, упоряд., запис, вступ. ст., комент. та додат. О.М. Кузьменко, Львів 2005.
- Толошнік Н., *Творча та музично-просвітницька діяльність Василя Безкоровайного, „Вісник Прикарпатського університету”. Серія: „Мистецтвознавство”. Вип.1. Івано-Франківськ 1996, s. 162–168.*
- Туркевич С., *Слухати музику* [w:] Ukrainian Live Classic, <https://ukrainianlive.org/turkevych-stephanian#listen-to-music>, доступ (13.06.2022).
- Чи то буря, чи грім*, сл. Б. Лепкого, муз. народна [w:] *Пісні, що Дивізія співала*, муз. ред. і фортеп'яновий супровід Мирослав Скорик; підготування збірки і мистецьке оформлення Орест «Гого» Слупчинський, Нью-Йорк 2003, s. 23–24.
- Чічка-Андрієнко К., [Рец.], *З нових видань: мистецька творчість [Остап Бобикевич: пісні сольові з акомпаняментом фортеп'яну – збірка перша. Мюнхен, 1954] [w:] «Шлях Перемоги», 1955, 20 лют. Передрук: Ващишин, М., Остап Бобикевич, Львів 2003, s. 88.*

Źródła internetowe

- Квітка Цісик. Kvitka Cisyk. «Журавлі», https://www.youtube.com/watch?v=2_JkMpO3bgs (11.06.2022).
- Chuyesh, Brate Miy (Чуєш, брате мій). COLUMBIA vinyl record № 27293 from ~1940s, Ukrainian National Quartette (M. Grebenetsky, J. Davidenko, K. Schit, P. Ordinsky), <https://soundcloud.com/sjszyszka/chuyesh-brate-miy>

Dyskografia

GALICIANS I. The art songs. Works by Sichynsky, Liudkevych, Turkewich, Barvinsky. Pavlo Hunka, bass-baritone; Albert Krywolt, piano & guest artists. 6th CD. 2014, CUOA.

**THE POETIC WORLD OF BOHDAN LEPKYI IN THE VOCAL AND CHORAL MUSIC
OF COMPOSERS OF THE UKRAINIAN DIASPORA OF THE 20TH CENTURY
(IN HONOR OF THE 150TH ANNIVERSARY OF THE ARTIST'S BIRTH)**

Abstract

Poetry of the outstanding Ukrainian writer Bohdan Lepkyi (1872–1941) is interpreted in the works of composers M. Haivoronskyi, L. Lepkyi, O. Zaleskyi, N. Nyzhankivskyi, V. Bezkorovainyi, O. Bobykevych, S. Turkevych, I. Sonevytskyi, who in different time emigrated abroad (to the United States, Germany, England). Almost all of the poet's creative life is associated with Krakow, where he worked as a professor at the Jagellonian University. At the same time, the artist did not sever close contacts with his native land, actively published his works, communicated with representatives of the creative intelligence. B. Lepkyi poetry, which was influenced by the ideas of modernist aesthetics, was embodied in choral works, solo songs and vocal ensembles of young composers, each of whom in the interwar period sought his own individual style in the art of music. The publication of this musical work took place in Galicia (1930-s), the diaspora (second half of the 20th century) and since the restoration of Ukraine's independence. Attracting attention to this heritage, its popularization and actualization, introduction to the concert and educational repertoire of choirs and soloists-vocalists, is a sign of respect for the work of B. Lepkyi.

Keywords: poetry of B. Lepkyi, composer, choral work, solo songs, modernism, diaspora